

VINT-I-CINC ANYS DE POESIA VALENCIANA

(1920-1944)

Potser un dels capítols més interessants de la Història Literària de València sigui el que comprendrà allò que hom diria Post-Renaixença. Com la manca d'una tradició intel·lectual, d'arrels pairals, imposà que la fallida del Romantisme ho fos també del moviment literari valencià, els homes del segle XX han hagut d'obrir-se noves rutes i cercar altres recolzes. D'aquest procés reconstructiu i creador, en nostra Poesia, esdevingut principalment en els darrers vint-i-cinc anys, anem a parlar-ne, succintament, breument.

ELS NÈTS DE LA MORTA VIVA

Algú aplegà llurs noms, i tots tres quedaren personalitzant el moment potser més crític de nostra Poesia moderna. Entre les despulles encara calentes del Floralisme, Miquel Duran, Daniel Martínez Ferrando i Jacint M. Mustieles, representen un esforç esperançador, ingent. Però, malgrat tot, si d'una banda abandonen el llast retòric i convencionalista dels epigons renaixentistes, d'altra persisteixen enjugassats en l'anècdota paisatgística, en esplais englantinistes, fidels a la saba romàntica heretada.

Tret de Mustieles —què amb el seu "Breviari" enceta un camí acceptable encara que no perfecte—, tots els poetes coetanis poden incloure's en la denominació defensada per Duran: "populisme" —és a dir, popularisme—. Per medi d'ells, arriba i es serva a la Generació següent el culte al paisatge —més concretament: al paisatge de l'horta—. Cal recordar ací unes paraules d'Eugeni d'Ors, en el "Glossari" de MEMVIII: Hi ha necessitat d'un poeta que vegi l'horta valenciana —on, segons Xènius, dorm una font de subtil bellesa —amb els ulls i amb la sensibilitat d'un modern—.

El Glossador conclouia —i aportava les seves raons— que aquest poeta no podia ésser un valencià. No diríem tant, nosaltres. Però hem de reconèixer que la realitat ha coincidit —dissortadament—, fins ara, amb mestre D'Ors. Molts han estat els cantors de l'horta, en la Post-Renaixença: cap, però, no ha donat la versió que hi cal.

La preferència i persistència temàtica va menar a la consagració del tòpic "horta" —res no hi ha més antipoètic que un tòpic—, amb lamentables conseqüències per a la nostra Literatura, exposada des de molt abans a la influència insana, en semblant sentit, del blasquisme.

D'entre els populistes réix Miquel Duran, amb "Cordes vibrants" (1910), "Els primers versos" (1914), "Himnes i Poemes" (1916) i "Cançons valencianes" (1929) —aquesta última obra, la més característica, bastida sobre l'element inspirador de la poesia popular. Martínez Ferrando es prestigià sòlidament amb "La cansó del isolat" (1911) i "Visions de l'horta" (1916), on devegades es perd la deu de l'emoció poètica entre l'enfarfeg d'anècdotes rurals.

Cronològicament, al costat dels populistes, cal situar a Josep M. Bayarri; però cronològicament només. Aquest, un dels escriptors valencians contemporanis més prolífics i inquiet, defuig, fins a cert punt, l'ambient camperol, hortolà, i és un dels primers en copsar i injectar en nostres lletres les aleshores recents tendències del Modernisme espanyol. En torn de Bayarri s'aplegà una agrupació "Pro Poesia Valenciana" —on formaren alguns poetes de la Generació de 1930: Caballero, Asins...—, i una rebrotada de vocacions s'encengué per tot arreu. Però Bayarri s'ha mantingut en constant indefinició, anàrquic en estètica i —el què és pitjor— en llenguatge, i aquella singularitat prometedora s'ha resolt en una sèrie, densa, de llibres intrascendents i al marge de tota qualificació.

Però Bayarri, com Duran i Martínez Ferrando i Mustieles i els altres de llur Generació, van omplir aquest parèntesi trist i brumós que va de la mort de Llorente a l'aparició de les novel·les promocions, impedit (no) es pergués definitivament la tradició renaixentista. I, norresmenys, prepararen allò que, de semblant neteja, ha dit un historiador de la nostra Literatura: "La desarqueologització de la Renaixença".

LA GENERACIÓ DE 1930

Els poetes sortits immediatament després de la Guerra Gran de 1914, carents d'una perspectiva vernacular suficient i admissible, es troben davant els tràgics i divertits tràngols de les novíssimes estètiques. Els més entusiastes s'acoblaren, primerament, en una revista, "Taula", i després en una interessant Antologia publicada per "L'Estel", "La poesia valenciana en 1930". La importància d'aquesta Antologia —tant

per la visió panoràmica que ens obre, com per les digressions isagògiques de cada poeta a la seva tria de versos— ens decanta a batejar la Generació antologitzada amb la xifra del mateix any.

Dels dotze escriptors inclosos, dos —Miquel Duran i Daniel M. Ferrando— pertanyen a l'època anterior de transició; i altres quatre —Bernat Ortín, Perucho, Thous i Verdeguer— s'ofereixen tan escassos de producció o d'interès com a poetes, que som exempts d'ocuparnos-en.

Comença el llibre amb Almela i Vives, qui ja en 1929 havia publicat l'aplec de poemes "L'espill a trossos". Ben aviat se'l considerarà com una de les figures més destacades del moviment poètic d'aleshores. Almela i Vives, dins la línia irònica, devegades massa baixa i incongruent, en què es desenvolupa, assolix moments d'encert i plenitud molt estimables. Sobre tot en aquella epigramàtica, tan lírica, de "Joujou"

Una personalitat més complexa i definida presenta Bernat Artola. Dos llibres saborosos, apretats —"Elegies" i "Terra"—, mostren la seva autenticitat humana, cordial, i ens ofrenen el meravellós esclat d'una problemàtica íntima, sota el signe auziasmarquià —com ell diu—: "al sentir prim qui desperta desdeny..." I ultra això, una forma d'elegant factura clàssica.

Carles Salvador és l'altre gran poeta de l'Antologia. Un xic més apartat del folklorisme endèmic, aporta a les lletres valencianes una forta alenada d'intellectualisme, de conscient inquietud. Duu als dos anteriors l'avantatge d'un més acurat instint líric i una major i més diversa perfecció formal. A l'obra de Carles Salvador trobaríem decisives influències dels poetes post-carnerians i d'alguns avantguardistes espanyols, però sobre aquelles es remarca la força creadora de la seva originalitat: cada llibre seu —des de "Plàstic" a "Nadal, flor cordial"— exigeix una essencial constatació d'arrels i d'ambicions i d'ales, d'harmonies casolanes, de dolces vibracions...

Els altres tres poetes de l'Antologia —Caballero Muñoz, Navarro Borràs i Enric Duran— procedien del camp del "modernisme". Navarro Borràs, en "El vol en arc" (1936), se'ns presenta partit entre les tendències modernistes —aquest autor traduïa Verlaine cap a 1920— i allò que, vagament, es digué a València avantguardisme. L'avantguardisme de Navarro Borràs —"Oda al xiquet del pati", "Oda al carrer de Russafa", "Dona moderna"— és una trista barreja d'ingenuïtat i barroeria. D'"El vol e narc", només treuríem el poema que dóna títol al llibre.

Vinculat al corrent paisatgístic i ideal de la Renaixença, Enric Duran i Tortajada ens fa una nova versió dels temes consagrats, amb una més afínada i refinada comprensió. Així ho palesen "Els sonets de la llar" (1942), publicats per primera vegada l'any 1936 en ocasió del centenari de Llorente.

Ultra la plèiade de "L'Estel" es bellugava una munió jove de poetes. Farem esment particular de dos d'ells per llurs qualitats i significació estètiques. L'un és Joan Lacomba. De Lacomba només coneixem, en nostra llengua, "5 cançons de "Joc d'Alfils"", inserides en una publicació periòdica, l'any 1930. Algun d'aquests poemes —"El xop", per exemple— reuneix enlairades valors no massa freqüents. L'altre és Lluís Guarner, que duu publicades "Floracions" (1924) i "Cançons de terra i de mar" (1936). Encara que en alguns moments el nervi líric de Guarner queda esborrat sota un motiu anecdòtic, en altres —com "Cançó de Solitud", "Cançoneta trista", "Fulls d'almanac"— hi batega una emoció pregonada o s'hi desvetlla una imatgeria lluminosa, vívida...

AVUI, DEMÀ...

Els poetes de la Generació de 1930 han estat, fins avui, els capdavanters del moviment literari vernacle a València. Llur obra, exponent d'una plena maduresa creatriu, obre esperançats horitzons a un avui, a un demà crítics de nostra Història Literària. El silenci prolongat que els van imposar les circumstàncies i del que ja, a poc a poc, van eixint, ha representat un ample compàs d'espera. En ell, encara, s'ha gestat la darrera promoció poètica, encesa en prometençes. Xavier Casp, un dels més sobresortits d'ella, en "Volar..." (1943), incorpora a un fons de senzill —de pur— classicisme l'alè del lirisme despullat i estrenu de les més recents experiències.

Amb aquest nom tanquem l'inventari dels últims vint-i-cinc anys de poesia nostrada. Si no ha hagut lloc, en la Història de nostra Literatura moderna, de parlar d'una Escola Valenciana, com se n'ha parlat d'una Mallorquina, front a les Catalanes, aquest pomell de realitats i —millor encara— possibilitats que avui posseix València entranyen —realitat i possibilitat— una restauració de la seva plenitud en el camp de les lletres. Que la vella branca de nostra tradició poètica, en reflorir, tindrà besllums i ressonàncies de cel i mar, de mar sobre tot...

JOAN FUSTER

Sueca, 1944.